

آموزش زبان
شماره ۱۴ - شماره ۵
بهمن ۸۹

گرم‌ترین نقطه‌ی جهان! (گفت‌وگو با مینا خیری) / ۱۸ / مرتضی مجلوف
چه می‌دانیم و چگونه می‌دانیم؟ / ۲۱ / سید علی
املا در خلیج فارس / ۳۱ / فاطمه شناگر آزاد
توج‌ها تها / ۳۲ / علی لطفی
کارت‌های باشکوه / ۳۶ / بانو قائمی
ملاقات با شکوه حسینی، علی لطفی
املا در خلیج فارس / ۳۲ / مریم درخشان

تجربه‌های سپهر

گرم‌ترین نقطه‌ی جهان!

گفت‌وگو با مینا خیری، آموزگار دبستان دخترانه‌ی معرفت در ناحیه‌ی ۲ کرمان

مرتضی مجدفر

اشاره

سفر استانی سردبیران مجلات رشد به شهرها و روستاهای کشورمان، چندین خیر و برکت دارد. نخست آن که چند روزی سردبیران پر مشغله که در تهران پر دم و دود و حتی در دفتر مرکزی مجلات رشد، هم‌دیگر را کمتر می‌بینند، فرصت می‌یابند که در کنار یکدیگر باشند. دیگر آن که فرصتی فراهم می‌شود تا تولید کنندگان محتوای مجلات، بی‌واسطه با مخاطبان و نیز مسئولان آموزش و پرورش گفت‌وگو کنند. از همه مهم‌تر این که در این گفت‌وگوها و رفت‌وآمدها، به کشفیاتی نیز نائل شوند. در سفری که به استان کرمان داشتیم، در یکی از روزها که هیچ برنامه‌ای از جمله سخن‌رانی و دیدار با مخاطبان برآیمان پیش‌بینی نشده بود، از میزبانانمان خواستیم ما را به بازدید یک مدرسه‌ی ابتدایی ببرند و انتخاب مدرسه هم تصادفی باشد. چنین شد که گذرمان به مدرسه‌ی معرفت افتاد؛ دبستانی با حیاطی بسیار وسیع - اگر اغراق نکنم در حد دشتی زیبا - با کلاس‌های فراوان و گنجینه‌هایی که هنوز کشف نشده بودند. از بیست و چند کلاس مدرسه، از چند کلاس بازدید کردیم و رسیدیم به کلاسی که اگر اسم آن را شادترین و فعال‌ترین کلاس دنیا اطلاق کنیم، اغراق نکرده‌ایم. می‌گویند در نزدیکی کرمان، در دل کویر، منطقه‌ای وجود دارد که در روزهایی از سال، دمایش آن قدر بالا می‌رود که می‌توان در سنگی که قدری گود باشد، تخم‌مرغی را نیمرو کرد. این منطقه که «گندم بریان» کویر شهسواد کرمان است، در مطالعات اکولوژیک و نیز پژوهش‌های برخی گردش‌گران، در مقام گرم‌ترین نقطه‌ی جهان به ثبت رسیده است. در این منطقه، دما در سایه به ۶۵ درجه‌ی سانتی‌گراد می‌رسد. ولی من می‌خواهم کلاس اول ابتدایی خانم مینا خیری در دبستان معرفت را گرم‌ترین نقطه‌ی جهان معرفی کنم و اگر دوستان فعالم در گردش‌گری ناراحت نشوند، در تلاش باشم تا نام این کلاس و مدرسه را در کنار نام گندم بریان به ثبت برسانم. هرچه باشد، هر دو در استان کرمان هستند. گفت‌وگو با این خانم معلم و گشت‌گذارمان در دبستان معرفت را در پی می‌خوانید. اگر نحوه‌ی تنظیم گفت‌وگو و پردازش مطلب را قدری غیر معمول احساس می‌کنید، زیاد خرده نگیرید، چرا که این نوشته، علاوه بر قلم، با دل نوشته شده است.

با چه کسی گفت‌وگو کرده‌ایم؟

مینا خیری، آموزگار پایه‌ی اول دبستان معرفت شهر کرمان، فوق‌لیسانس مدیریت آموزشی، دارای ۱۶ سال سابقه‌ی تدریس، سرگروه آموزشی پایه‌ی اول استان کرمان، عضو شورای تحقیقات آموزش و پرورش کرمان، عضو کمیته‌ی کیفیت‌بخشی آموزش در استان کرمان، مدرس آموزش خانواده، مدرس دوره‌های آموزش ضمن خدمت فرهنگیان و ...

● این جا مرا با **ریحانه خسروی و هیوا حسین نسب**، دو نفر از شاگردان خانم خیری می بینید. خرسی معروف هم که عضو جدایی ناپذیر کلاس است.

● خانم خیری، هر روز یک لباس با رنگ های متفاوت و البته مبتنی بر لباس های فرم آموزگاران می پوشد. در روز بازدید، لباس آموزگار، با فرم لباس دانش آموزان یکسان بود.

لباس ها و رنگ ها

● خانم خیری در مورد لباس های متفاوت خود می گوید: «ممکن است کل لباس های مورد استفاده در طی سال تحصیلی، به ده مورد هم نرسد. ولی من خودم را مجاب کرده ام که هر روز با یک لباس در مدرسه حاضر شوم تا بچه ها احساس یکنواختی و دل تنگی نکنند. اکثر رنگ های مورد استفاده ام، به ویژه روسری ها و مقنعه هایم، شاد هستند.»

مدیریت زمان

● تأکید خانم خیری بر استفاده ی بهینه از مدیریت زمان در کلاس، بسیار مشهود بود. علاوه بر این که کلاس ساعت دیواری داشت، قید زمان های انجام هر کار توسط دانش آموزان و تأکید چندباره بر این زمان قابل توجه بود.

خرسی و باقی قضایا

● دیده می شود. علاوه بر این که چینش کلاس «U» شکل است و بچه ها در سه ضلع کلاس (چسبیده به دیوار) می نشینند. بین هر دو دانش آموز، دو عروسک نسبتاً بزرگ از خرس هایی دوست داشتنی با پوشش های پسرانه و دخترانه به چشم می خورد که یک در میان در کلاس جاخوش کرده اند. بچه ها با این خرس ها حرف می زنند و حتی موقع تدریس، به دلیل نرمی و لطافتی که عروسک ها دارند، به آن ها تکیه و حتی می شود گفت لم می دهند. علاوه بر این، از سقف کلاس، بالای سر هر دانش آموز، عروسک حیوان دیگری آویزان و نام دانش آموز روی آن حک شده است. این عروسک، به نوعی به همان دانش آموز اختصاص دارد و خانم خیری، موقع ارتباط کلامی با بچه ها، از زبان این عروسک ها هم حرف می زند.

کلمات خارجی، نه!

● وقتی خانم خیری حروفی را می‌گفت و از بچه‌ها می‌خواست، کلمه‌هایی برای آن حرف پیدا کنند، برخی از آن‌ها کلماتی را بیان می‌کردند که آموزگار کلاس، ضمن تأیید، کلمه‌ها را قبول نمی‌کرد و می‌گفت: «کلمه‌ی خارجی، نه!» «سوسیس» یکی از همان کلمات بود.

خاله یا خانم؟!

● بچه‌ها، خانم خیری را اغلب خاله و بعضی وقت‌ها خانم خطاب می‌کنند. البته خود وی می‌گوید: «پیش‌دستانی‌ها بیشتر به من خاله می‌گویند، ولی وقتی به اول دبستان می‌آیند، خودبه‌خود عنوان مرا به «خانم» تغییر می‌دهند.»

استخر سنگریزه داریم. هم‌چنین برکه‌ی قورباغه‌ها، باغچه‌ی قارچ‌ها، کلبه‌ی جادویی و محوطه‌ای موقت شده داریم که بچه‌ها روی آن بازی می‌کنند. هم‌چنین آن‌ها تاب‌سواری می‌کنند و سوار فرغون می‌شوند. کیف ریاضی هم دارند. پارک ریاضی ما، رایانه هم دارد. علاوه بر این، چند ماکت از حیوانات و نیز ماشین جمع را برای آموزش مفاهیم ریاضی فراهم کرده‌ایم. در واقع پارک ریاضی، ریاضی هراسی را در بچه‌های ما از بین برده است.

● فکر می‌کنید علاوه بر جذابیت‌های ظاهری، در پارک ریاضی چه اتفاق مهم دیگری رخ می‌دهد؟
○ تبدیل محیط یادگیری به محیط یادگیری پسند، آموزش ریاضی را

استخر توپ

● یکی از روش‌های آنی تشویق و ایجاد انگیزه در کلاس درس، استخر توبی است که درست وسط کلاس ایجاد شده است. در زمان حضورم در کلاس، به چند دانش‌آموز به دلیل موفقیتی که کسب کردند، اجازه داده شد دقایقی را در استخر توپ بازی کنند. این کار در واقع ایجاد نوعی شلوغی به دست خود معلم است که نه تنها مخل یادگیری نیست، بلکه لذت‌بخش و آرامش‌دهنده است.

● خانم خیری! لطفاً از طرح‌های خلاقانه‌ی خود بگویید.
○ یکی از مهم‌ترین طرح‌های خلاقانه‌ی من، توجه به شادی در فرایند یاددهی - یادگیری در پایه‌ی اول دبستان است. من معتقدم، آموزش هر نشانه در بطن موضوع و در دل طبیعت موفق‌تر است. مثلاً با آموزش نشانه‌ی س در باشگاه اسب‌سواری، کودکان همراه بازی با اسب و دادن هویج و کاهو به این حیوان، نشانه‌ی س و کلیدواژه‌های اسب و سبد را یاد می‌گیرند؛ همین‌طور است تدریس نشانه‌ی «ه-ه-ه» در دل کوه و طبیعت.

● ماجرای پارک ریاضی و دلیل علاقه‌مندی زایدالوصف بچه‌ها برای حضور در این پارک چیست؟

○ در فضایی از مدرسه (گوشه‌ای از سالن اجتماعات) که بلااستفاده مانده بود، با استفاده از مقداری وسایل دوربختی و پیش‌پا افتاده، پارکی درست کرده‌ایم که درس ریاضیات را برای کودکان فوق‌العاده جذاب و لذت‌بخش کرده است. در پارک ریاضی، استخر توپ، استخر شن و

● گوشه‌ای از تألیفات خانم خیری که البته کاربردی است و در کلاس درس، توسط خود وی و دانش‌آموزانش استفاده می‌شود.

هم‌چنین، با توجه به علاقه‌ی کودکان به طنز و کاریکاتور، نشانه‌ها و حروف الفبای فارسی را با اشکال طنز (خنده‌دار) روی دیوار کلاس طراحی کردم. علاوه بر این، از طرح‌های خاصی برای حضور و غیاب بچه‌ها بهره می‌گیرم.

● اولیا چه کمکی به شما می‌کنند؟

○ من یکی از عوامل موفقیت خود را مشارکت اولیا می‌دانم. آن‌ها همکاری صمیمانه‌ای با من دارند. حتی در اردوهای آموزشی که بعضی از آن‌ها را در روزهای جمعه برگزار می‌کنم، اولیا با رغبت شرکت می‌کنند. آن‌ها با من بسیار صمیمی و دوست هستند.

● با این همه کوشش و تلاش، تاکنون به بازنشستگی هم فکر کرده‌اید؟

○ دوست ندارم هیچ‌گاه بازنشسته شوم. فکر نمی‌کنم چنین اتفاقی بیفتد؛ حتی نام آن را عوض کرده‌ام و به شوخی می‌گویم: «باز ایستادگی». من عاشق کارم و عاشق کودکان هستم و این کارها، اصلاً بازنشستگی ندارد.

به زندگی واقعی کودکان نزدیک کرده است. من همواره در هر طرحی که برای پایه‌های اول کار می‌کنم چهار نکته را در نظر می‌گیریم: کودک به عنوان دارنده‌ی حق، کودک به عنوان سازنده‌ی حق، کودک در مقام محقق و کودک در مقام موجودی اجتماعی.

● در زمینه‌ی نوشتن چه کارهایی انجام داده‌اید؟

○ برای توسعه‌ی نگارش خلاق، چندین محتوای الکترونیکی را تولید کرده‌ام. هم‌چنین برای تقویت سواد خواندن بچه‌ها، چندین مجموعه پدید آورده‌ام؛ از جمله: «گل قرمزی به باغ نشانه‌ها می‌رود»، «گل قرمزی به مهمانی صداها می‌رود» و نیز «کارت‌های تندخوانی». البته مشابه همین مجموعه‌ها را برای درس ریاضی نیز پدید آورده‌ام؛ مانند: «گل قرمزی به باغ ریاضی می‌رود»، «کارت‌های جمع و تفریق‌های ذهنی» و تولید چند سی‌دی آموزشی همراه با شعر و انیمیشن (یویانمایی).

● آیا می‌دانید شما به نوعی در حال استفاده از هوش‌های چندگانه هستید؟

○ بلی. در تدریسم، از شعر، موسیقی، نمایش و داستان‌گویی و داستان‌سازی استفاده می‌کنم. بنابراین فکر می‌کنم به نوعی در کلاس‌های من هوش‌های چندگانه در حال تحقق هستند. مثلاً ساعت تربیت‌بدنی را با آموزش فارسی، ریاضی و علوم عجین کرده‌ام و کودکان هنگام انجام حرکات بدنی، ترکیب صداها و یا جمع و تفریق اعداد را انجام می‌دهند. صداشناسی و آموزش مفهوم اصلی اعداد (مفهوم ترکیبی اعداد) از طریق حرکات ورزشی در ساعت تربیت‌بدنی، واقعاً یادگیری را برای کودکان آسان کرده است.

● از آخرین طرح‌هایتان بگویید.

○ امسال از روان‌شناسی رنگ‌ها هم بهره گرفتیم و رنگ‌آمیزی کلاس، میز و نیمکت‌ها و در کلاس را با استفاده از رنگ‌های شاد تغییر دادم.

افتخارات خانم خیری

معلم پژوهنده‌ی برتر کشور در سال‌های ۱۳۸۴ و ۱۳۸۶، نفر اول معلم پژوهنده‌ی استان کرمان در سال ۱۳۸۸ و معلم پژوهنده‌ی برگزیده‌ی کشوری، کسب رتبه‌ی برتر کشوری در جشنواره‌ی پنج‌رله‌ی رو به آفتاب (آموزش نماز به کودکان)، کسب رتبه‌ی کشوری در جشنواره‌ی الگوهای تدریس تربیت‌بدنی در سال ۱۳۸۷ و نیز کسب دو رتبه‌ی کشوری در جشنواره‌ی الگوهای برتر تدریس در دو درس بخوانیم و بنویسیم، ریاضی و...

«دونا» برای کمک به آم

نرجس مرتضوی

آموزگار دبستان، بابلسر

برای آموزش املا، هم‌چون درس‌های دیگر، باید از روش‌های مناسب و گوناگونی کمک گرفت تا هم آموزش کلمات به نحوی درست تحقق یابد و هم فضای کلاس پر از شور و نشاط و هیجان برای دانش‌آموزان شود. در این‌جا، بازی پرمحتوا، آموزنده و بسیار هیجان‌انگیزی را معرفی و شرح می‌دهم که امتحانش را در چند سال متوالی به خوبی در کلاس پس داده است. نام این بازی «دونا ی آموزشی» است. این بازی برای دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم ابتدایی کارآیی بیشتری دارد، طرز خواندن و نوشتن کلمه‌های سخت و جدید درس‌های بخوانیم (فارسی) را می‌آموزد و تمرین مناسبی برای تکرار و یادگیری املا کلمات است.

تعداد بازیکنان: همه‌ی دانش‌آموزان کلاس

وسایل مورد نیاز

- کارت‌هایی مقوایی در رنگ‌های متنوع (ترجیحاً شاد و روشن) به ابعاد 12×6 سانتی‌متر یا به اندازه‌های دل‌خواه. روی هر کارت، دو خط با فاصله‌ی دو سانتی‌متر می‌کشیم تا کارت سه ردیف شود. در هر ردیف، با ماژیک درشت، سه، چهار یا پنج کلمه می‌نویسیم. بنابراین، در هر کارت ۹ یا ۱۲ یا ۱۵ کلمه خواهیم داشت. این کلمات به طور تصادفی در همه‌ی کارت‌ها نوشته خواهند شد تا هر کلمه در چند کارت آمده باشد.
- بریده‌های کوچکی از مقوای رنگی در اندازه‌ی 1×1 سانتی‌متر به تعداد کلمات هر کارت.
- بریده‌هایی از مقوا به اندازه‌ی 2×2 یا 2×3 سانتی‌متر، برای نوشتن کلمه‌های مدنظر از درس «بخوانیم»؛ به طوری که از هر کلمه‌ی موجود در کارت، بدون تکرار، یک نمونه در این بریده‌ها داشته باشیم.
- کیسه‌ای برای ریختن بریده‌های کلمات بند ۳.

نظر	راهنمایی	ناظم	حیاط	سلام
معلم	بچه‌ها	رضا	کاغذ	دیوار
تلاش	پیشنهاد	گروهی	اعضا	کنیم

اعضا

رعایت

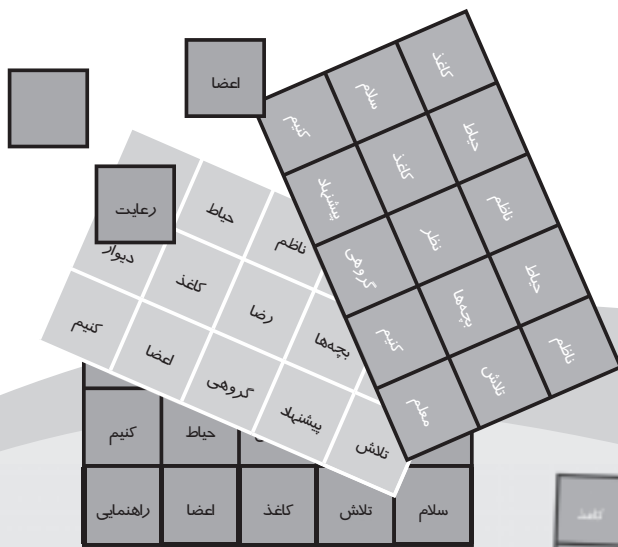
طریقه‌ی بازی

به هر نفر یک یا دو کارت کلمات (کارت‌های بند ۱) و به تعداد کلمه‌های هر کارت، از بریده‌های کوچک مقوایی (بریده‌های بند ۲) نیز تعدادی کارت کوچک می‌دهیم.

معلم از داخل کیسه به‌طور تصادفی یک کلمه را درمی‌آورد، از روی آن یک بار می‌خواند و سپس آن را رو به بچه‌ها می‌گیرد تا املا آن را ببینند. هر دانش‌آموز، کارت خود را با دقت می‌بیند و اگر آن کلمه در کارت او نوشته شده بود، یک تکه مقوای کوچک را که معلم از قبل به او داده است، روی کلمه‌ی خوانده شده می‌گذارد و اگر آن کلمه در کارت او نبود، منتظر می‌ماند تا معلم کلمه‌ی دیگری را بخواند. معلم می‌تواند بعد از خواندن چند کلمه، برای تمرین بیشتر، کلمه‌ها را یک‌به‌یک از کیسه درآورد و آن‌ها را رو به بچه‌ها بگیرد تا خودشان بخوانند. یا برای ایجاد هیجان و نشاط در کلاس، کلمه‌ای را درآورد و بگوید چه کلمه‌ای را می‌خواهید، تا هر یک به کارت خود توجه کنند و کلمه‌ای را بگویند. بعد معلم، کلمه را با حالتی هیجان‌انگیز توأم با شادی بخواند.

هر دانش‌آموزی که توانسته باشد یک ردیف از کارت خود را پر کند، می‌گوید «ردیف» و برنده است و صاحب یک امتیاز یا جایزه می‌شود.

وزش املا

با صلاح‌دید معلم، می‌توان بازی را ادامه داد و از دانش‌آموزان خواست هر کس که همه‌ی کلمه‌های کارتش خوانده شده است، بگوید «تمام» و برنده اعلام شود. بعد از اتمام یک دور از بازی، دانش‌آموزان کارت‌های خود را با هم عوض می‌کنند و بازی را از نو شروع می‌کنند. این کار باعث می‌شود بچه‌ها کلمات بیشتری را ببینند و بخوانند و با املاي آن‌ها آشنا شوند.

گروهی

کنیم

کاغذ

بچه‌ها

توجه و توجه

منیره حبیب پور

پژوهش یک آموزگار اهوازی در مورد سنجش دقت دانش آموزان با استفاده از بازی و هنر

اشاره

دقت یا توجه، بر ادراک، یادگیری و تفکر مقدم است. ذهن و حواس انسان در برخورد با دنیای بیرون، ابتدا تمرکز و بعد ادراک می یابد و سپس در جریان تفکر و حل مسئله از آن استفاده می کند. اما بی دقتی نیز علل بسیاری دارد که برخی از آنها عوامل طبیعی و برخی خاص یا اتفاقی هستند. این عوامل ذهن فرد را به خود مشغول و تمرکز را مختل می کنند.

در این شرایط، بر آموزگاران است که قبل از هر فعالیتی، حواس پرتی دانش آموزان را تشخیص دهند و بعد برای برطرف کردن آن راه حل بیابند.

خانم مریم رسالی، آموزگار پایه ی سوم از منطقه ی باوی خوزستان، براساس «تأثیر ترکیب هنر و بازی با سایر دروس، بر افزایش دقت دانش آموزان» در دبستان پاسداران پژوهشی انجام داده و کوشیده است با ارائه ی روش های متنوع، به فراگیرندگان بیاموزد که توانایی های خلاق و مهارت های درونی خود را بشناسند و در جهت کشف آن با ترکیب هنر و بازی بکوشند.

وضعیت موجود

این آموزگار در بیان وضعیت موجود، به ذکر آمار و نتایج تحقیقی می پردازد که از همکاران خود دریافت کرده است. او می گوید: «با توجه به مشاهده و بررسی های به عمل آمده از وضعیت درسی و رفتاری دانش آموزان، ملاحظه شد که اکثر آن ها در انجام بسیاری از کارهای کلاسی کم دقت یا بی دقت هستند. البته صداهای مزاحم اطراف مانند عبور و مرور خودروها در خیابان های مجاور مدرسه و نبودن رابطه ی خوب بین هم کلاسی ها، بر این مشکل می افزاید. حال اگر برخی معضل لکنت زبان و یا کم سوادی اولیا را داشته باشند، مشکلات مذکور تشدید می یابد.»

وضعیت مطلوب

اولین شرط برای به خاطر سپردن هر مطلبی، توجه به آن است. بدیهی است تا به موضوعی توجه نشود، آن موضوع وارد حافظه نمی شود و علاقه ای نیز حاصل نمی گردد. این جاست که می توان برای رسیدن به وضعیت مطلوب و افزایش تمرکز و دقت دانش آموزان، از تلفیق هنر و انواع بازی با درس ها برای رسیدن به خلاقیت فکری استفاده کرد. در جدول، برای نمونه، چند عامل احتمالی بروز بی دقتی، و ملاک ها، نشانگرها و راه حل های آن ها ارائه شده است.

عوامل احتمالی	ملاک‌ها	نشانه‌گرها	راه‌حل‌ها
نداشتن مهارت فکر کردن و درک مفاهیم	میزان استفاده از فعالیت‌ها یا بازی‌های فکری	بیزاری از فعالیت‌های فکری و وقت‌گیر	اجرای نمایش بازی و ریاضی، گلدان کلمات، کلمه‌یابی، تکمیل فلاش کارت، پانتومیم، تصویرخوانی
نداشتن مطالعه و بار علمی کافی و...	میزان مطالعه‌ی کتاب	مطالعه‌ی کم و استفاده نکردن از کتاب‌خانه	خواندن مجله‌ی رشد نوآموز، خلاصه‌نویسی داستان، تصویرخوانی و...

جدول عوامل احتمالی بروز بی‌دقتی در دانش‌آموزان و راه‌حل آن‌ها

در پایان، برای مثال به تعدادی از بازی‌ها و نوع اقدام و زمان و چگونگی آن‌ها اشاره می‌کنیم.

۱. بازی و ریاضی (بازی با جدول ضرب) در زنگ ورزش و ریاضی: قبل از هر کار، تعدادی کارت از یک تا صد تهیه و روی تخته‌ی کلاسی نصب می‌کنیم. سپس دانش‌آموزانی را گروه‌بندی و بر آن اساس از آن‌ها سؤال می‌کنیم. آن‌ها باید جواب‌ها را از روی صفحه پیدا کنند.

۲. بازی با کلمه (کلمه‌یابی) در زنگ «بنویسیم»: دانش‌آموزان به دو گروه مساوی تقسیم می‌شوند و از هر دسته یک نفر پای تخته می‌رود. دو کلمه‌ی معنی‌دار به آن‌ها داده می‌شود تا کلمات دیگر مرتبط با آن را به یاد آورند و به صورت خورشیدی بر تخته بنویسند.

تکنیک تشخیص موضوع درسی با استفاده از جملات پراکنده‌ی درس و یا نقاشی با چشم بسته نیز از سایر شیوه‌های افزایش تمرکز و دقت است.

نتیجه‌ی پژوهش

۱. پرورش مهارت‌های فکر کردن، خواندن، نوشتن و شنیدن.
۲. ایجاد علاقه نسبت به کلیه‌ی فعالیت‌های درسی.
۳. ایجاد شور و نشاط و پویایی در دانش‌آموزان، به شکلی معنادار.
۴. رسیدن به تعادل درونی بسیار خوب.
۵. افزایش روح همکاری و مشارکت، و پیشرفت تحصیلی.
۶. تقویت روابط عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان.

کارت‌های ارزش مکانی

برای فهمیدن مفهوم ارزش مکانی، دانش‌آموزان باید اهمیت جای اعداد را درک کنند. برای همین منظور از آن‌ها می‌خواهیم هر کدام برای خود به ترتیب زیر یک کارت تاشو تهیه کنند:

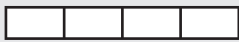
۱. یک نوار مقوایی به طول ۴۸ سانتی‌متر و عرض ۴ سانتی‌متر را برش دهند و آن را به ۱۲ قسمت تقسیم کنند، رنگ بزنند و نام مکان‌های یکی‌ها، ده‌تایی‌ها، صدتایی‌ها و هزارتایی‌ها را با حروف بنویسند.

۲. سپس نوار را مطابق شکل در محل‌های رنگ شده تا کنند.

۳. بعد از تا کردن کارت‌ها، نوار تا شده باید شکل زیر را داشته باشد.

۴. با مداد، یک عدد چهاررقمی روی کارت خودتان بنویسید.

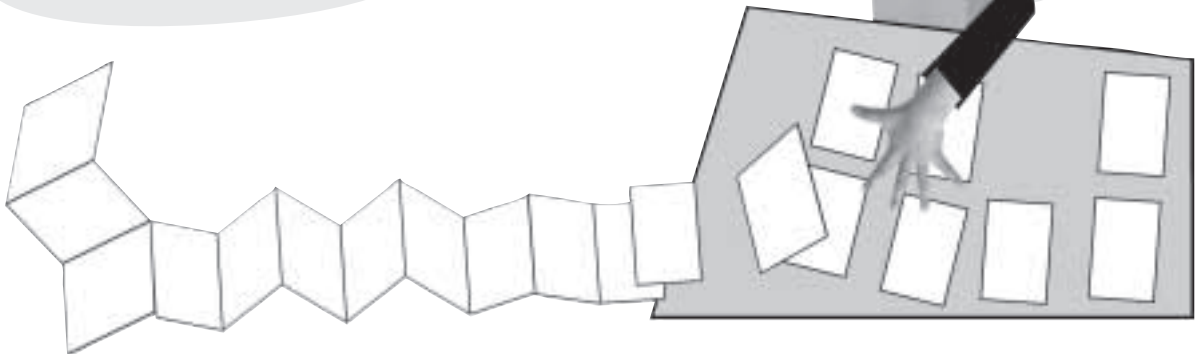

۵. حال نوار را باز کنید تا ارزش مکانی هر عدد معلوم شود.

نیره زهدی شایان

آموزگار پایه‌ی سوم دبستان شهید بهشتی
ناحیه‌ی ۲ همدان

ملاقات باشکوه

به انتخاب و ترجمه‌ی فرحبانو قائمی

روزی روزگاری پسر بچه‌ای بود که خیلی دلش می‌خواست خدا را ببیند. او می‌دانست که باید راهی طولانی را طی کند، برای همین چمدانش را بست و سفرش را شروع کرد.

حدود سه منزل را طی کرده بود که به پارکی رسید. در آنجا پیرزنی را دید که نشسته و به کیبوترها زل زده بود. پسرک کنار پیرزن نشست و چمدانش را باز کرد. می‌خواست به پیرزن نوشیدنی بدهد که متوجه شد پیرزن گرسنه است. پس به او غذا داد. پیرزن تشکر کرد و به پسرک لبخند زد. لبخند پیرزن به قدری قشنگ بود که پسرک دلش خواست دوباره آن را ببیند. به همین خاطر، به او باز هم نوشیدنی تعارف کرد. پیرزن دوباره لبخند زد. دل پسرک از شادی لبریز شد!

تمام بعدازظهر دو نفری آن‌جا نشستند، چیز خوردند و لبخند زدند. ولی حتی یک کلمه هم با هم حرف نزدند.

هوا داشت تاریک می‌شد و پسرک خیلی خسته شده بود. از جا بلند شد که برود، ولی هنوز چند قدمی نرفته بود که برگشت و پیرزن را محکم بغل کرد. پیرزن قشنگ‌ترین لبخندش را به او هدیه داد.

وقتی پسرک در خانه‌اش را باز کرد، مادرش از این‌که او را این‌قدر خوش حال می‌دید، حیرت کرد و پرسید: «امروز چه کار کرده‌ای که این‌قدر خوش حالی؟»

پسرک جواب داد: «با خدا ناهار خوردم.»

و قبل از این‌که مادرش سؤال بکند، ادامه داد: «می‌دونی مامان؟»

اون قشنگ‌ترین لبخند دنیارو داره.»

پیرزن هم که صورتش از شادی برق می‌زد، به خانه‌اش برگشت. پسرش از دیدن شادی و آرامش در چهره‌ی

مادرش حیرت کرد و پرسید: «امروز چه کار کردی که

این‌قدر خوش حالی؟»

پیرزن جواب داد: «با خدا ناهار خوردم.»

تصویرگر: فریادبندی

چه می دانیم و چگونه می دانیم؟

سیدعلی عبداللهی حسینی

کارشناس ارشد برنامه ریزی آموزشی

علی لطفی

کارشناس ارشد تکنولوژی آموزشی

تأملی درباره‌ی «سنجش عاطفی» به مثابه ابزار ارزش‌یابی درس هدیه‌های آسمان

کلیدواژه‌ها: سنجش عاطفی، هدیه‌های آسمان، ارزش‌یابی

در مورد میزان یادگیری، پیشرفت^۱ و کارایی^۲ دانش‌آموزان را از طریق سؤال‌های چندگزینه‌ای و سؤال‌های با پاسخ‌های کوتاه به دست آورد. توجه بیش‌تر به جنبه‌های عاطفی، نگرشی و نیز تأکید بر عمل، از وظایف مهم آموزش و پرورش در درس هدیه‌های آسمان است، زیرا ویژگی‌های عاطفی، هم در رشد شخصیت و هم در پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان، نقش بسیار مهمی ایفا می‌کند. این نکته قابل ذکر است که هدف‌های عاطفی رانمی‌توان با آزمون‌های توانایی سنجید. آزمون‌های توانایی از آزمون شونده می‌خواهد، حداکثر توان خود را در پاسخ به سؤال‌های آزمون به کار برد. اما وسایل سنجش هدف‌های عاطفی، از آزمون شونده می‌خواهد هر آن‌چه را که به‌طور معمول احساس می‌کند، بگوید. بنابراین، مشکل اساسی روش‌های سنجش هدف‌های عاطفی این است که باید موقعیت‌هایی را به وجود آورند که در آن‌ها آزمون شونده رفتار عاطفی مورد سنجش را بروز دهد (سیف، ۱۳۸۴، ۳۲۸).

با این وصف، به خاطر اهمیت روزافزون هدف‌های عاطفی در آموزش و پرورش، در این مقاله به معرفی و ارائه‌ی این نوع سنجش در درس هدیه‌های آسمان می‌پردازیم.

به‌طور کلی روش‌های سنجش عاطفی را می‌توان به دو دسته‌ی اصلی تقسیم کرد:

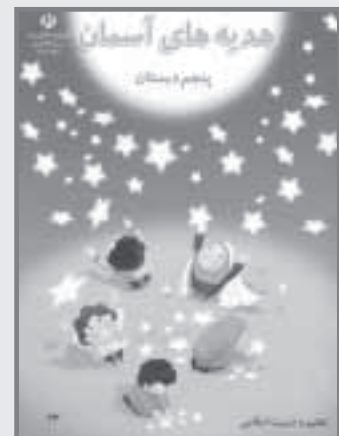
(الف) مشاهده^۳: جمع‌آوری اطلاعات از راه دیدن اعمال و رفتارهای شخص مورد سنجش.

(ب) گزارش شخصی^۴: جمع‌آوری اطلاعات از راه پاسخ‌هایی

دوره‌ی دبستان، مجال مناسب برای تثبیت آداب و عادات پسندیده در بچه‌هاست. هم‌چنین، فرصتی است که می‌توان به بچه‌ها کمک کرد تا به تدریج ارزش‌های اخلاقی را در خود درونی سازند. به تریبی که در آینده، نه از ترس و نه به خاطر تشویق و تمجید، بلکه به خاطر ارزش‌مندی ارزش‌های اخلاقی، به رعایت آن‌ها مقید شوند و این هدفی مهم در قلمرو نگرش‌ها در درس هدیه‌های آسمان است.

بدیهی است، مطابق آموزه‌های تعلیم و تربیت دینی، به‌خاطر سپردن مجموعه‌ای از اطلاعات، رغبتی برای به‌عمل‌درآوردن دانستنی‌ها در فرد ایجاد نخواهد کرد. از آن‌جا که شیوه‌های ارزش‌یابی در برنامه‌ی تعلیم و تربیت دینی دوره‌ی ابتدایی، ضمن از نظر دور نداشتن واقعیت‌هایی که نظام ارزش‌یابی فعلی محصول آن‌ها به‌شمار می‌رود، با تکیه بر دیدگاه نوین روان‌شناسی تربیتی و با در نظر داشتن روش‌های ارزش‌یابی متناسب با رویکرد برنامه‌ریزان تربیت دینی، تنظیم شده است [رحیمی و رمضان، ۱۳۸۷: ۳۹]. لذا با

توجه به اهمیت ارزش‌یابی و نقش کلیدی معلم در کاربرد اثربخش ارزش‌یابی در فرایند یاددهی - یادگیری، ضروری است که آموزش معلمان در بخش شیوه‌های ارزش‌یابی، در کانون توجه قرار گیرد. بیش از این نیز نمی‌توان اطلاعات لازم

که شخص مورد سنجش، به سؤال‌هایی که از او پرسیده می‌شود، می‌دهد.

روش «سنجش مشاهده‌ای» در راهنمای تدریس کتاب هدیه‌های آسمان، به تفصیل توضیح داده شده است و ما این‌جا به ارائه‌ی روش‌های گوناگون سنجش عاطفی از دسته‌ی دوم (گزارش شخصی) می‌پردازیم. راه‌های متنوعی وجود دارد که از طریق آن‌ها می‌توان از دانش‌آموزان خواست تا اطلاعات مورد نیاز سنجش‌گر را به صورت گزارش شخصی در اختیار او قرار دهند:

۱. پرسش‌نامه

یکی از روش‌های بسیار معمول سنجش متغیرهای عاطفی «پرسش‌نامه» است. البته درست‌تر آن است که در سنجش عواطف، به جای پرسش‌نامه، از اصطلاح «عقیده‌سنج» استفاده کنیم. تفاوت این دو اصطلاح در آن است که عقیده‌سنج بر احساس تکیه می‌کند و برای سنجش متغیرهای عاطفی مناسب‌تر است، در حالی که پرسش‌نامه بر دانش واقعیت‌ها تأکید می‌کند و برای سنجش متغیرهای شناختی مفیدتر است. به‌طور کلی، دو نوع عقیده‌سنج برای سنجش متغیرهای عاطفی وجود دارد:

۱. بسته پاسخ یا گزینه بایست؟ ۲. بازپاسخ!

□ بسته پاسخ یا گزینه بایست

استفاده از این روش، به آزمون‌های عینی مورد استفاده در سنجش رفتارهای شناختی بسیار شبیه است. زیرا در هر دو روش اندازه‌گیری، آزمون‌شونده باید از میان پاسخ‌های از پیش تعیین شده برای هر سؤال، یکی را برگزیند و از خود چیزی به آن نیفزاید.

نمونه‌ی عقیده‌سنج بسته پاسخ، ویژه‌ی درس هدیه‌های آسمان

پایه‌ی: پنجم، درس: بیست و یک، عنوان درس: بازی شیرها و پلنگ‌ها

عزیزم! سؤالات و یا جملات زیر را با دقت بخوان و با «بله» یا «خیر» پاسخ بده.

● آیا طرف‌داری از تیم مورد علاقه می‌تواند بهانه‌ی خوبی برای مسخره کردن تیم رقیب باشد؟

بله، خیر

● آیا تاکنون برایتان اتفاق افتاده است که با لقب‌های زشت، دوستان خود را صدا بزنید؟

بله، خیر

● آیا غالباً چنان غرق در بازی و سرگرمی می‌شوید که از اتفاقاتی که در اطراف شما می‌افتد (مانند: بددهانی، مسخره کردن دیگران و...) بی‌خبر می‌مانید؟

بله، خیر

● آیا تاکنون بازی و فعالیت موجب شده است که قانون مناسبی برای پرهیز از تمسخر دیگران انتخاب کنید؟

بله، خیر

● اگر در مکانی باشم که دیگران را مسخره می‌کنند، ترجیح می‌دهم آن‌جا را ترک کنم.

بله، خیر

● دوست دارم نظرم را درباره‌ی شخصی که به شخصی دیگر بی‌احترامی می‌کند، با دیگران در میان بگذارم.

بله، خیر

□ بازپاسخ

در روش سؤال‌های بازپاسخ، غالباً سؤال‌ها به صورت جملات ناتمام در اختیار آزمون‌شونده قرار می‌گیرند و او باید با نوشتن نظر خود در دنباله‌ی جملات ناتمام، آن‌ها را کامل کند.

نمونه‌ی عقیده‌سنج بازپاسخ، ویژه‌ی درس هدیه‌های آسمان

پایه‌ی: پنجم، درس: بیست و یک، عنوان درس: بازی شیرها و پلنگ‌ها

عزیزم! جملات ناتمام زیر را با توجه به درس امروز، در چند جمله کامل کن.

۱. دوست دارم یکدیگر را با لحنی مناسب زیرا

۲. وقتی می‌بینم بچه‌ها از یکدیگر عیب‌جویی می‌کنند، خیلی چون

۳. بهترین روزهای من، روزهایی هستند که در آن بچه‌ها به همدیگر

۴. از این‌که مردم یکدیگر را می‌کنند، خیلی ناراحت می‌شوم. چون

۵. پیشنهاد من به دوستانم این است که در همه‌جا به هم بگذارند و یکدیگر را

۶. یادم می‌آید، یک بار در بازی با لحن تندی به یکی از دوستانم البته در پایان، از انجام این کار

۷. یکی از دوستانم می‌گفت:

لازم به یادآوری است که برای استفاده در کلاس درس، پرسش‌نامه‌ی بازپاسخ، از پرسش‌نامه‌ی بسته پاسخ مفیدتر است. زیرا سؤال‌های این‌گونه پرسش‌نامه به معلم اجازه می‌دهد دامنه‌ی گسترده‌ای از موضوعات گوناگون را به صورتی کارآمد مورد استفاده قرار دهد.

۲. تفکیک معنایی

یکی دیگر از روش‌های مهم سنجش نگرش، روش «تفکیک

نمونه‌ی عقیده‌سنج یادداشت‌های روزانه، ویژه‌ی درس هدیه‌های آسمان

پایه‌ی: پنجم، درس: بیست و یکم، عنوان درس: بازی شیرها و پلنگها
 عزیزم! در برگه‌ی زیر، مسائلی شخصی‌ات را که در زندگی برایت اتفاق افتاده است، یادداشت کن.

نمونه‌ی یک یادداشت‌های شخصی^{۱۲}

«به نظرم مسخره کردن همدیگر، اصلاً کار خوبی نیست، زیرا بین آدم‌ها کینه و کدورت پیش می‌آورد. متأسفانه بعضی از آدم‌ها از این کار زشت لذت می‌برند و دوست دارند دیگران را آزار دهند. چند روز پیش یکی از بچه‌ها، زهرا را به خاطر داشتن عینک مسخره کرد و باعث گریه‌ی او شد. راستش را بخواهید من که صحنه را دیده بودم، خیلی ناراحت شدم و با طرف مقابل صحبت کردم. البته بعضی از بچه‌ها هم فکر می‌کنند با این کار می‌توانند حقشان را از دیگران بگیرند، در حالی‌که کتاب آسمانی ما قرآن این کار را صحیح نمی‌داند.»

افزون بر روش‌های فوق، از «مصاحبه» و «مقیاس لیکرت» نیز می‌توان برای سنجش عاطفی دانش‌آموزان سود برد. در پایان به این نکته اشاره می‌کنیم که استفاده از یک ابزار ارزش‌یابی نمی‌تواند ما را به تحقق اهداف کتاب‌های درسی برساند؛ ضمن این‌که هر ابزاری محدودیت‌ها و امتیازاتی نیز دارد. ابزارهای معرفی شده در این مقاله نیز از این قاعده مستثنی نیستند. مهم این است که آموزگاران عزیز، ابزارهای متنوع ارزش‌یابی را به درستی بشناسند و در موقعیت‌های مناسب و با ابزارهای مناسب، ارزش‌یابی‌های دقیق و درست انجام دهند.

زیرنویس

- Achivment
- Efficiency
- Observation
- Self-report
- Questionnaire
- Opininnaire
- forced-choice
- open-ended
- Semantic differential
- Charles Osgood
- Journals

۱۲. این یادداشت عیباً یکی از یادداشت‌های دانش‌آموزان کلاس پنجم است.

منابع

- سیف، علی‌اکبر. سنجش فرایند و فرآورده‌ی یادگیری روش‌های قدیم و جدید. نشر دوران. چاپ اول. ۱۳۸۴.
- رحیمی، علیرضا و رمضانی، فاطمه. کتاب معلم هدیه‌های آسمان پنجم دبستان. اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی. چاپ اول. ۱۳۸۷.

معنایی^۱ یا افتراق معنایی چارلز آزگود^{۱۰} است. این روش شامل تعدادی صفت دو قطبی است که در آن هر صفت صفت، یک پیوستار هفت بخشی می‌سازد و به صورت مقیاس درجه‌بندی تنظیم می‌شود. در این روش، موضوع نگرش در بالای صفحه قرار می‌گیرد و از پاسخ‌دهندگان خواسته می‌شود با گذاشتن علامت * روی پیوستار، موضوع نگرش را درجه‌بندی کنند.

برای تعیین نمره‌ی عقیده‌سنج تفکیک معنایی، تمام ارزش‌های عددی مکان‌هایی که برای آن‌ها علامت * گذاشته شده است، با هم جمع می‌شوند. حاصل، نمره‌ی کل عقیده‌سنج را به دست می‌دهد.

نمونه‌ی عقیده‌سنج تفکیک معنایی، ویژه‌ی درس هدیه‌های آسمان

پایه‌ی: پنجم، درس: بیست و یکم، عنوان درس: بازی شیرها و پلنگها

عزیزم! در دو طرف برگه، کلمات مخالفی نوشته شده است. با توجه به ارزش هر کدام در موضوع «پرهیز از تمسخر»، در بالای خط از شماره‌ی ۱ تا ۷ شماره‌گذاری کن. سپس در چند خط، علت گذاشتن شماره‌ها را برایم بنویس.

پرهیز از تمسخر

خوب _____:_____:_____:_____:_____:_____:_____:_____ بد
 بی‌فایده _____:_____:_____:_____:_____:_____:_____:_____ مفید
 بالارزش _____:_____:_____:_____:_____:_____:_____:_____ بی‌ارزش
 زشت _____:_____:_____:_____:_____:_____:_____:_____ زیبا
 دلیل: _____:_____:_____:_____:_____:_____:_____:_____

۳. یادداشت روزانه

روش دیگری که برای سنجش ویژگی‌های عاطفی دانش‌آموزان پیشنهاد شده «یادداشت‌های روزانه^{۱۱}» است. در این روش، معلم از دانش‌آموز می‌خواهد که احساس‌های خود را درباره‌ی تجربه‌های شخصی و فعالیت‌های کلاسی، به صورت یادداشت‌هایی ثبت کند و آن‌ها را با معلم در میان بگذارد. از این راه، معلم می‌تواند با احساس‌ها و عواطف شاگردان آشنا شود و آن‌ها را یاری دهد.

هنگام استفاده از این روش، به دانش‌آموزان خود اطمینان دهید که یادداشت‌های خصوصی آنان درباره‌ی تجربه‌ها و احساس‌های شخصی‌شان را به صورت محرمانه نگه خواهید داشت و با کس دیگری در میان نخواهید گذاشت. در چنین شرایطی، دانش‌آموزان با اطمینان خاطر، نگرش و احساس‌های خود را نسبت به معلم و مدرسه در اختیار معلم خواهند گذاشت.

املا در خلیج فارس

با یک معلم بوشهری در مورد تجربه‌ی املا گفتن

اشاره

مدرسه از بهترین مکان‌هایی است که در آن می‌توان مهارت‌های اجتماعی را آموخت. در مدرسه، ضمن ایجاد روحیه‌ی همکاری، فعالیت‌ها نیز به صورت گروهی و با شور و علاقه‌ی خاصی به انجام می‌رسند. دبستان «معینی» بوشهر از سال ۸۷-۱۳۸۶ به عنوان مدرسه‌ای موفق، فعالیت‌ها و تجربیات خاصی را در زمینه‌ی آموزش و پرورش ارائه کرده است. یکی از این فعالیت‌ها، خلاقیت‌های آموزگار پایه‌ی سوم، خانم فاطمه شناگر آزاد در سال ۸۹-۱۳۸۸ است. در تجربه‌ی او درمی‌یابیم، چگونه می‌توان با استفاده از امکانات محلی، فرصتی برای یادگیری جذاب و مؤثر پدید آورد.

املا‌ی ساحلی

فاطمه شناگر آزاد در کنار تدریس و تمرین درسی برای دانش‌آموزان، در حقیقت گوشه‌ی چشمی هم به تقویت مهارت‌های آموختنی آن‌ها از طریق حواس دارد. وی می‌گوید: «ما آموزگاران وظیفه داریم، مهارت‌های خوب دیدن، خوب شنیدن و خوب گفتن را تقویت کنیم. مهارت گفتن، به نوشتن نیز متکی است. اما دیده می‌شود، بعضی از بچه‌ها یا تمایلی برای نوشتن ندارند و یا از لحاظ نوشتاری و همین‌طور جمله‌سازی ضعیف هستند. بنابراین، با ایجاد حس همکاری گروهی در قالب فعالیت‌های خاص و تازه، می‌توان این مهارت را نیز تقویت کرد.» شناگر آزاد در ادامه می‌گوید: «به منظور ایجاد تنوع در برگزاری کلاس‌های درس و همچنین ایجاد روحیه‌ی شادی و نشاط در دانش‌آموزان، تصمیم گرفتم با استفاده از محیط اطراف محل زندگی‌مان که همانا ساحل زیبا و امکانات طبیعی حاشیه‌ی خلیج فارس است، کلاس درس املا را پرشورتر برپا کنم. این پیشنهاد با استقبال گرم بچه‌ها نیز روبه‌رو شد. آن‌ها را به گروه‌های ۴ نفری تقسیم کردیم تا کلمات و ترکیباتی را که آموزگار می‌گوید، با تکه چوبی، روی شن‌ها بنویسند. به این طریق، اگر اشتباهی هم داشتند، با نظر هم آن را اصلاح می‌کردند. دانش‌آموزانم می‌گفتند، آن روز یادگیری‌شان عمیق‌تر بود و برای کسب امتیاز بیشتر، تلاش فوق‌العاده‌ای کردند.»

